

Vereniging Oud Ede

Jaarverslag 2022 van de Vereniging Oud Ede

Algemeen

Hoewel 2022 nog steeds begon onder COVID-19 dreiging werd al snel duidelijk dat onze verenigingsactiviteiten, lezingen en de jaarlijkse excursie weer gewoon konden worden hervat.

De werkgroep VOE-100 jaar werkte verder aan de documentaire en de glossy over 100 jaar Vereniging.

Van de Vereniging

- **De Algemene Ledenvergadering 2022:** De Algemene ledenvergadering was op 6 april Kees van Lohuizen werd benoemd als erelid van de Vereniging. De Voorzitter en Penningmeester werden voor een vierde respectievelijk derde nieuwe periode van drie jaar herkozen. Sjaak Arts werd gekozen als algemeen bestuurslid, maar heeft helaas in het verslagjaar ook weer bedankt als bestuurslid.
- **Ledental:** Ondanks het gegeven dat we 43 leden moesten uitschrijven waarvan ongeveer de helft door overlijden, groeide de Vereniging dankzij 46 nieuwe leden toch licht in aantal. Een flink deel van de nieuwe leden blijkt te wonen in de Enka-wijk of op de kazerneterreinen, het bestuur rekent dat toe aan de ledenwerfacties in beide wijken. Op 1 januari 2023 kenden wij 692 leden, te weten: 2 ereleden, 654 gewone en 35 bijzondere leden.
- **Lezingen:** Op 16 februari door Aart Homoet over Boer Koekoek; op 6 april verzorgde het PMHE de inmiddels traditionele bevrijdingslezing met een voordracht over de Operatie Faust. Op 12 oktober gaf Peter Bijster inzicht in het ontstaan van de Koningswegen en de handel en wandel daarbij van Stadhouders/Koning Willem III.
- **Excursie:** Onze excursie ging op 20 oktober naar Amersfoort met een mooi programma naar de Koppelpoort, Flehite en de Mannenzaal.
- **De Website:** www.oudede.nl wordt een steeds groter. De Zandlopers zijn doorzoekbaar evenals een groeiend deel van onze collectie. Ook onze bibliotheek staat erop met alle titels en schrijvers. Dubbele boeken zijn vanaf de website te bestellen.
- **Facebook:** De website heeft een aparte facebook-knop voor onze groepspagina. In het verslagjaar kregen wij ruim 1600 volgers. Paul van der Hart beheert deze pagina.
- **Cultura Erfgoed:** Onze bibliotheek is gevestigd op de tweede verdieping bij Cultura Erfgoed.
- **Scannen documenten:** De Vereniging heeft een grote documentatie opgeslagen in mappen en bewaard in het Gemeentearchief. Deze documentatie wordt door enkele vrijwilligers gaandeweg gescand en komt daarmee beschikbaar op onze website.
- **Legaat:** In dank ontving de Vereniging een deel van de nalatenschap van Mevr. Harteveld-de Jong, mede ten behoeve van het HME.

Bijzondere activiteiten

- **ENKA-Jaar:** In 1922 vestigde de ENKA zich in Ede. In dat kader werden door Cultura Erfgoed, de gezamenlijke musea, het HME en de Vereniging veel activiteiten ontwikkeld. Onder meer was in samenwerking met BOEi de nationale opening van Open Monumenten Dag in de Fietshal op het ENKA-terrein. De Vereniging ontwikkelde een speciale app (Storytrail) waarmee je een historische wandeling over het ENKA-terrein kunt doen. Er werden twee lezingen georganiseerd: op 11 mei verzorgde Janny Bloembergen in het Atrium van Cultura over de Europese en landelijke setting waarin ENKA haar fabriek en bijbehorende woonwijk bouwde en in juni door Jaap van Ree in de Open Hof over het werken en leven in en nabij de ENKA. De lezing van Jaap werd ondersteund door het ENKA's mannenkoor. Op 2 november organiseerde het HME een voordracht door Dirk Jan List over de ontwikkeling van 100 jaar mode.
- **Verhaal van Gelderland:** In samenwerking met Erfgoed Gelderland organiseerde de Vereniging op 9 december de presentatie voor de Gelderse Vallei in het Atrium van Cultura met Prof.dr Dolly Verhoeven, Rudolf Bosch en (Ridder) René Arendsen als presentator. Als dank voor onze inspanningen ontving de Vereniging de vier boeken van het Verhaal van Gelderland.
- **Begraafplaatsen:** Wij zijn betrokken bij een onderzoek naar de staat van monumentale graven op de Algemene Begraafplaats. Er kwam een mooi rapport met goede aanbevelingen dat voor uitvoering wacht op de nota begraven van het College van B&W die begin 2023 wordt verwacht. De Vereniging ziet graag dat niet alleen monumentale en oorlogsgraven worden bewaard maar ook de graven van gewone door oorlogsgeweld omgekomen burgers, zoals de slachtoffers van de september bombardementen op Ede Zuid.

Van het bestuur

Het bestuur kwam in twaalf bestuursvergaderingen bijeen en daarnaast twee keer in een gezamenlijke bestuursvergadering met het Historisch Museum Ede.

Naast de al genoemde onderwerpen kwam onder meer ter tafel:

- De Open Monumenten Dag met de Vereniging als medeorganisator;
- De Vereniging ontving in dank een aanzienlijk aantal waardevolle objecten; (Zie bijlage). Wij zijn daar blij mee en laten ons ook in 2023 graag verrassen;
- De zolderverkoop tevens presentatie van de Vereniging op 23 juli nabij de Oude Kerk;
- De cursus "Archiefonderzoek" met het Gemeente Archief in een middag- en avondeditie was een groot succes. Wordt in 2023 herhaald.

De Zandloper

De vier nummers van jaargang 50 (2022) van De Zandloper, uitgave van de Vereniging Oud Ede, telden in totaal 128 tekstpagina's met - naast vaste rubrieken als Verenigings- nieuws en Agenda - artikelen en artikeltjes betreffende de geschiedenis van de gemeente Ede, van eeuwen geleden tot het recente verleden.

De redactie streeft ernaar elk nummer zo gevarieerd, verrassend en lezenswaardig mogelijk te maken. Enkele opvallende artikelen uit jaargang 50 waren:

- Vliegkamp Ede;
- Kamp 't Wijde Veld – 'Kamp Stavenisse';
- Publieksopgraving Ede-Reehorst;
- Eens ENKA- altijd ENKA;
- De bijzondere school aan het Zwarte Laantje;
- Een vuursteenafslag in de Syssele.

Carel E.H.J. Verhoef, auteur van 'Ede 1850-1900. Een Veluws dorp op de drempel van de moderne tijd', ontleende aan zijn boek een aantal gesproken columns voor Radio Ede FM; voor De Zandloper bewerkte hij ze tot een serie artikelen: Een halve Eeuw Ede, gestart in het eerste nummer van 2020 en afsluitend in het laatste nummer van 2022.

Alle artikelen in De Zandloper (vanaf 1972 t/m 2021) kunnen worden nagelezen en gedownload op de website van de VOE: <https://www.oudede.nl>.

De redactie bestond in 2022 uit Joyce van den Berg, Frans van Oort, Jaap van Ree (sinds 2022-3), Hans Post (eind- en opmaakredacteur). Contactpersoon tussen het bestuur van de Vereniging en de redactie was Simon van de Pol.

De redactie van De Zandloper vergaderde in 2021 drie keer. Als gevolg van de coronacrisis moest het overleg over het eerste nummer plaatsvinden via e-mail. Een gevolg van de corona-maatregelen in 2020 en 2021 was, dat historisch onderzoek in archieven e.d. vrijwel onmogelijk was. Voor De Zandloper betekende dit, dat de aanvoer van nieuwe kopij minder was dan normaal. Gelukkig was de voorraad in portefeuille nog zodanig, dat het verschijnen van De Zandloper vooralsnog niet in gevaar kwam.

Werkgroep Geschiedenis

De werkgroep is bedoeld om elkaar te inspireren in en tot het doen van onderzoek. Mede vanwege Corona is de werkgroep nu in diepe slaap.

Werkgroep Monumenten

Ons gewaardeerde werkgroep lid Arie de Leeuw overleed op drie februari. De werkgroep bestaat nu uit Theo Boessenkool, Wim van Ginkel, Hanneke Kruidhof en Wim Bruijnes (vertegenwoordiger bestuur) en is vier keer bijeengekomen.

Open Monumenten Dag (OMD) op 12 september

Open Monumenten Dag (OMD): In de gemeente wordt de OMD georganiseerd door het comité OMD. De Vereniging werd hierin vertegenwoordigd door Wim Bruijnes.

De OMD was op 12 september en stond vooral maar niet uitsluitend in het teken van 100 jaar ENKA: Rond het thema "duurzaamheid" was een mooi programma samengesteld met naast de "vaste" monumenten (Oude kerk, Concordiamolen, Keetmolen, Doesburgermolen met oogstfeest) een "Historische wandeling" door de ENKA-wijk. De wandeling start bij het door de werkgroep ontwikkelde informatiebord tegen de gevel van Marketing & Communicatie bureau Case en volgt ruwweg het productieproces. De route kun je ook volgen in de (gratis) Storytrails app. Op een aantal routepunten verschijnt in de app. historische informatie over de ENKA in

foto's, korte films en tekst. De hiervoor ontwikkelde kaart en de beschrijving van de wandeling zijn te vinden op de website van Oud Ede bij Publicaties. Niet alleen in 2022 maar ook in komende jaren.

Verder was er een wandeling, begeleid door de gidsen Regien Knol en Theo Boessenkool, in Tuindorp Vooruit.

In totaal waren er, afgerond, 920 bezoekers: Oude Kerk 175, Concordiamolen 80, Keetmolen 75, Doesburgermolen met oogstfeest 425, wandeling Tuindorp 16, Historische wandeling ENKA 150.

De gemeente stelde een budget van € 500 beschikbaar als tegemoetkoming in de te maken kosten. De ontwikkeling van de wandeling in Storytrails kostte € 3.300,- maar blijft wel 5 jaar geldig. Gelukkig mochten we subsidie ontvangen van: de Steunstichting VOE/HME € 1.000,- , Cultura Erfgoed € 850,- , de Gemeente Ede € 500,- en BOEi € 500,-.

De werkgroep is verder betrokken geweest c.q. nog steeds betrokken bij:

- **“Gebiedsplan de Ginkel”**

Er zijn een paar bijeenkomsten voor betrokkenen geweest. De Vereniging is met name bezorgd over de uitbreiding van de parkeerplaats aan de noordzijde van de N224, het beperken van de wandelmogelijkheden door het afsluiten van paden, het opheffen van parkeerplaatsen en het afsluiten van delen van het bos. Tijdens een bezoek ter plaatse zijn onze bezwaren tegen de parkeerplaats aan de noordzijde van de N224 grotendeels weggenomen, onze andere bezwaren hebben helaas niet tot resultaat geleid.

- **Tuindorp Vooruit**

Woonstede maakt plannen voor woningbouw in de tuinen van het gemeentelijk monument. De VOE en Erfgoedvereniging Heemschut hebben een bezwaarschrift zonder motivering tegen de plannen ingediend. Hierover is een gesprek geweest met de gemeente.

De VOE verschilt met de gemeente Ede van mening over wat onder het behoud van het monument wordt verstaan. De gemeente acht het bouwen van woningen verenigbaar met het behoud van de structuur van het monument, de VOE niet. Met betrekking tot het achterstallig onderhoud (en het niet voldoen aan de Erfgoedverordening) hebben de vertegenwoordigers van de gemeente de afdeling Monumentenzorg geraadpleegd. Naar aanleiding van de raadpleging was er een vervolgesprek met als conclusie: indien Woonstede de plannen doorzet is er een bestemmingsplan wijziging nodig en kan actie ondernomen worden. Het binnenterrein wordt al wel grondig opgeknapt.

- **Wildwal**

Naar aanleiding van de beschadiging van de wildwal bij congrescentrum “De Werelt” heeft de VOE in 2021, mede namens 9 andere organisaties, een verzoek bij de gemeente ingediend om de wildwal als monument te benoemen. Door de vele eigenaren van de grond is dit echter lastig en daarom werd gekozen voor “planologische bescherming”. Dit betekent dat de gronden ter plaatse van de wildwal op het bestemmingsplan worden voorzien van een functieaanduiding of dubbelbestemming, inclusief bijbehorende beschermende regeling.

Om dit onder de aandacht te brengen werd door de gemeente in samenwerking met de VOE een brochure ontwikkeld een bijeenkomst over wildwallen belegd voor zowel de eigenaren van grond waarop de wildwal ligt als voor de historische verenigingen. De bijeenkomst werd geopend door de wethouder. Na een vragenronde leek er een voorkeur te ontstaan voor een twee snelheden vervolg: Het officiële traject voor planologische bescherming en een sneller traject met eigenaren die positief tegenover bescherming staan. In 2023 zal de gemeente hier verder aandacht aan schenken.

- **Bedreiging molenbiotoop Keetmolen**

De geplande hoogbouw op de hoek van de Stationsweg/Ariënsweg en op termijn mogelijk ook op de plaats van het parkeerterrein aan de noordzijde van het station Ede-Wageningen zijn bij realisatie een verdere aantasting van de molenbiotoop. Op verzoek van de molenaars heeft de Vereniging en de erfgoedvereniging Heemschut toegezegd om gezamenlijk op te trekken.

De aandacht voor de bedreiging door vooral de molenaars had tot resultaat dat de gemeenteraad haar zorgen verwoorde in een aangenomen motie. De molenaars worden nu intensief bij de plannen betrokken en hebben overleg met de gemeente over o.a. welk bureau onderzoek gaat doen naar de molenbiotoop en over de opdracht die het onderzoeksbureau krijgt.

- **Ede Post 65 erfgoed**

De gemeente doet onderzoek naar de aard en omvang van potentieel erfgoed gebouwd tussen 1940-1965. De werkgroep monumenten heeft voorgesteld een aantal gebouwen mee te nemen in het onderzoek. Het onderzoeksbureau is met de eindrapportage bezig. Van een aantal panden komt een beschrijving met foto's.

- **Grotestraat hoek Brouwershoef (pand Pel)**

Tegen de plannen om Grotestraat 91 af te breken heeft de VOE een zienswijze ingediend en aandacht gevraagd voor de geschiedenis van het pand en de kelder met booggewelf. Toegezegd werd om archeologisch onderzoek te verrichten. Omdat het pand geen gemeentelijk monument is en al veel jammere veranderingen heeft gekend heeft de VOE besloten om geen bezwaarschrift in te dienen. Het pand inclusief kelder is nu gesloopt.

- **Buitenzorgpad 7**

De eigenaar van het gemeentelijk monument verrichte werkzaamheden zonder vergunning. Nu wordt het perceel door de gemeente nauwlettend in de gaten gehouden en heeft de eigenaar verplicht een aantal herstelwerkzaamheden uit te voeren.

- **Bescherming dorpsgezicht Paasbergerweg 44/46**

De VOE maakt zich zorgen over mogelijke sloop in de wellicht verre toekomst van de huizen aan de Paasbergerweg 44/46. In een overleg met de gemeente blijkt dat de panden opgenomen zijn in de lijst van potentieel historische panden. Dit geeft enige bescherming tegen sloop. Bescherming als dorpsgezicht is waarschijnlijk niet meer mogelijk. Alleen een bestemmingsplan geeft een echte bescherming.

Werkgroep Bibliotheek:

Jammer genoeg wordt onze bibliotheek fysiek nog maar heel weinig bezocht. De werkgroep is daarom slechts op afspraak aanwezig. Er zijn 15 nieuwe boeken aangeschaft.

De Vereniging ontvangt graag schenkingen van boeken over Ede. Ze worden opgenomen in de collectie wanneer ze nog niet aanwezig zijn. Boeken die reeds in bezit zijn worden weer verkocht aan liefhebbers.

Van deze dubbele boeken staat een overzicht en hoe te kopen op onze website (<https://www.oudede.nl/2e-hands-boeken/>) Daarnaast heeft Dick Kranen gezorgd voor aansluiting bij het Boekwinkeltje op internet, waar wij ongeveer 200 titels te koop aanbieden. (<https://www.boekwinkeltjes.nl/v/bibvoe/>)

Bijlage: Schenkingen in 2022

- 3 Bedrijfsfilms van de AKU/ENKA van oud-president-directeur ir A.J. Engel in de jaren '60. Schenker: de heer N. Bliet-Almere (kleinzoon).
- Digitale informatie over het werkkamp Het Wijde Veld. (Periode voor WO II)
Schenker de heer A.G. van Dijk
- Oude foto's van Ede en eerste-dag enveloppen betrekking hebbend op en afgestempeld in Ede. Schenker familie Nijhoff.
- Schilderij van Ouboter, diverse ENKA-voorwerpen, zoals: mand om vuile spindoppen te vervoeren, een porseleinen pot om spindoppen schoon te maken, houten voorloper van spoelentrekker, glasnegatieven en een artikel uit de Edesche Courant uit 1991 over een staking bij de ENKA. Schenker de heer G. van de Kuit.
- Van de heer H. Cruiff ontvingen we een Huwelijks Chequeboek uit 1974, met cheques van Edese winkeliers voor pasgetrouwen.
- Geplastificeerde blauwdruk van Station Ede Dorp en Lunteren. Schenker is de Historische Vereniging Oud Bennekom.
- Het Oude Ambachten en Speelgoedmuseum in Terschuur schonk ons notulenboeken van het Bestuur van het Groene Kruis Ede periode 1903-1973.
- Kwartetspel Ede. Uitgave van de Rotary Ede ter gelegenheid van een actie ten behoeve van het Koningin Wilhelmina Fonds. Schenker is dhr. W. Bruijnes.
- Twee foto's van Japanse delegatie bij de ENKA. Schenker: H.C.B. Barendregt
- Plaquette van de Grote Kerk. Schenker: W.L.M. Toussaint
- 8 Dia's van de verbandkamer van de ENKA-fabriek. Schenker: Dj. Autsema
- Een aantal boeken geschreven door de Edese schrijfster Jos Van Manen Pieters. Schenker is mw. E van der Meulen.
- Mw. R. Mattijssen schonk de vereniging de autobiografie van de heer A.J. Dankbaar 1909-1996. Directeur van de SOMA.
- Informatieboekje voor nieuwe personeelsleden van de AKU. "Kijk dit is de A.K.U." Schenker is dhr. W. Roosjen.
- Op 16 mei heeft André Hartgers zijn eigen werk en het veelomvattende materiaal van de fotografen C. Hartgers en J.G. Hartgers (zijn vader en grootvader) in digitale vorm overgedragen aan de Vereniging Oud Ede. De vereniging verkrijgt alle rechten exclusief het auteursrecht. Tevens ontving de vereniging 2 dozen met kaartjes met beschrijvingen van zijn vader.
- Van dhr. D. Poot uit Bennekom heeft de vereniging 12 albums met ansichtkaarten van Ede gekregen. Daarnaast ook nog diverse boeken en tegels die betrekking hebben op Ede.
- De vereniging ontving enige albums met oude foto's en kaarten over Ede van mw. C. Kesteloo. Tevens mochten we een aantal oude foto's van het politiekorps uit Ede scannen.
- Dhr. W. Roosjen schonk een ingebonden verzameling artikelen van boekhandelaar P.W.C. Pel.
- Van dhr. D. Poot uit Bennekom ontving de vereniging 23 glazen van Edese organisaties en bedrijven, nog 7 nagekomen albums met ansichtkaarten van Ede

en een paar bonbondozen met Edese afbeeldingen. Daarnaast ook nog suikerzakjes en enige boeken die betrekking hebben op Ede.

- E. Jurgens schonk de vereniging een afstudeerscriptie over de Schoolstrijd in Ede.
- 1 ansichtkaart van theehuis Bennekom. Schenker: J. Waaijberg-Pas
- 1 Schilderij van de Kreelseweg 74 te Ede. Schenker: H. van der Meijden
- De vereniging mocht een aantal zeer oude foto's van de heer R. van Ettikhoven uit Ede scannen. Hierbij waren o.a. onbekende foto's van het Vluchtoord ten tijde van de Eerste Wereldoorlog.
- Dhr. R. van de Pol uit Wijchen schonk ons ca 100 oude ansichtkaarten.
- Van de Historische Vereniging Oud Bennekom ontvingen we 2 doosjes glasnegatieven ca. 100 jaar oud. Tevens schonken zij een zeer oud document met een overzicht van alle predikanten